

SZKŁO	N O R M A B R A N Ż O W A	BN-81
	Szkło optyczne	6862-04
	Pomiar współczynnika załamania refraktometrem	Zamiast BN-65/6862-04
		Grupa katalogowa 0819

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy są metody pomiaru współczynnika załamania szkła optycznego o wartości do 1,80 refraktometrem.

Norma obejmuje następujące metody:

a) pomiar współczynnika załamania metodą kąta granicznego z niedokładnością do $\pm 5 \cdot 10^{-5}$,

b) pomiar współczynnika załamania metodą spektrometryczną z niedokładnością do $\pm 5 \cdot 10^{-5}$.

1.2. Określenia

1.2.1. dyspersja częściowa — różnica współczynników załamania szkła dla dwóch określonych linii widmowych.

1.2.2. względna dyspersja częściowa — wg BN-76/6862-06.

1.2.3. Pozostałe określenia — wg PN-78/N-02303.

2. METODY BADAŃ

2.1. Warunki prowadzenia badań

2.1.1. Temperatura zalecana podczas pomiaru 20 ± 2 °C. Jeżeli pomiar jest przeprowadzony w temperaturze t różnej od zalecanej o więcej niż 2 °C, do obliczonej wartości współczynnika załamania należy dodać poprawkę Δn_λ obliczoną ze wzoru

$$\Delta n_\lambda = \frac{N_\lambda}{n_\lambda} \Delta N_\lambda (t - 20 \text{ °C}) \quad (1)$$

w którym ΔN_λ — zmiana współczynnika załamania pryzmatu refraktometrycznego przy zmianie temperatury o 1 °C.

2.1.2. Wilgotność względna — nie większa niż 80 %.

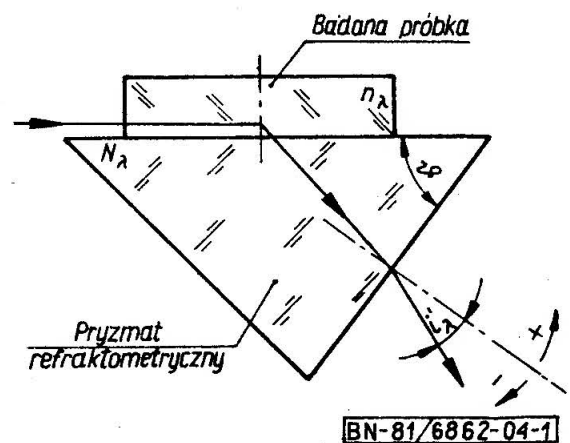
2.1.3. Warunki świetlne. Pomiar należy przeprowadzać w zaciemnionym pomieszczeniu.

2.1.4. Liczba pomiarów. Pomiar kąta wyjściowego dla każdej linii spektralnej należy przeprowadzić minimum trzy razy, a za wynik ostateczny przyjąć średnią arytmetyczną otrzymanych wyników.

2.1.5. Prawdliwość pracy refraktometru powinna być sprawdzana przynajmniej raz na pół roku próbką wzorcową o współczynnikach załamania dla poszczególnych linii widmowych atestowych z niedokładnością do $\pm 1 \cdot 10^{-5}$.

2.2. Pomiar współczynnika załamania metodą kąta granicznego

2.2.1. Metoda pomiaru

Rys. 1

Metoda pomiaru współczynnika załamania polega na pomiarze kąta wyjściowego i'_λ promienia o długości fali λ — wg rys. 1 i obliczeniu współczynnika załamania wg wzoru właściwego dla pryzmatu refraktometrycznego o dowolnym kącie łamiącym ϑ i współczynnika załamania N_λ

$$n_\lambda = \sin \vartheta \sqrt{N_\lambda^2 - \sin^2 i'_\lambda} \pm \cos \vartheta \sin i'_\lambda \quad (2)$$

2.2.2. Aparatura pomiarowa i wyposażenie

a) Refraktometr zaopatrzony w wymienne pryzmaty refraktometryczne o różnych współczynnikach załamania zapewniający dokładność pomiaru kąta $\pm 2''$.

Zalecane wartości współczynników załamania pryzmatów refraktometrycznych w zależności od współczynnika załamania badanej próbki — wg tablicy.

Zgłoszona przez Centralne Laboratorium Optyki
Ustanowiona przez Naczelnego Dyrektora Zjednoczenia Przemysłu Sprzętu Optycznego i Medycznego OMEL
dnia 30 kwietnia 1981 r.
jako norma obowiązująca od dnia 1 października 1981 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 11/1981 poz. 55)

Współczynnik załamania pryzmatu refraktometrycznego dla poszczególnych linii widmowych powinien być określony z niedokładnością do $\pm 1 \cdot 10^{-5}$. Wartość kąta ϑ pryzmatu refraktometrycznego powinna odpowiadać nominalnej wartości z niedokładnością nie większą niż $1''$.

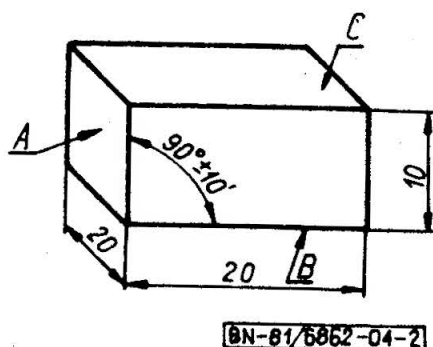
n_d mierzonej próbki	N pryzmatu refraktometrycznego	Rodzaj cieczy immersyjnej	n_d cieczy immersyjnej
poniżej 1,64	1,66	α -bromonaftalen	1,66
od 1,64 do 1,78	1,80	jodek metylenu	1,74
		nasycony siarką roztwór jodku metylenu	1,78

b) Lampa spektralna — w zależności od wymaganej linii widmowej wg BN-76/6862-06.

c) Ciecz immersyjna — wg tablicy.

2.2.3. Przygotowanie próbek do badania

2.2.3.1. Kształt i wymiary nominalne próbki — wg rys. 2.

Rys. 2

2.2.3.2. Jakość powierzchni próbki

a) Powierzchnia A powinna być polerowana; dopuszczalny błąd płaskości powierzchni A — $N = 0,25$ wg BN-77/5510-06.

b) Powierzchnia B powinna być polerowana; dopuszczalny błąd płaskości powierzchni B — $N = 2$ wg BN-77/5510-06.

c) Powierzchnia C powinna być przezroczysta dla światła.

d) Krawędź utworzona przez powierzchnie A i B powinna być ostra bez szczyb i zaokrągleń.

2.2.3.3. Wady wewnętrzne próbki

a) Smużyście nie gorsza niż 2 klasa wg BN-76/6862-06.

b) Pęcherzowatość nie gorsza niż 4C wg BN-76/6862-06.

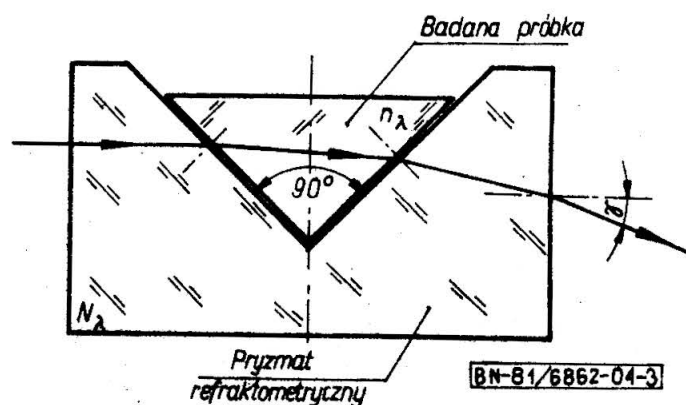
2.2.3.4. Oznakowanie próbek. Na nie pracującej powierzchni próbki powinien być umieszczony numer wytopu i rodzaj szkła.

2.2.4. Wykonanie pomiaru. Oś lunetki należy ustawić prostopadle do wyjściowej ścianki pryzmatu. Źródło światła należy ustawić tak, aby wiązka światła padała symetrycznie na krawędź zetknięcia pryzmatu refraktometrycznego i badanej próbki. Na powierzch-

chnię roboczą pryzmatu refraktometrycznego należy nanieść niewielką kroplę cieczy immersyjnej i umieścić na niej badaną próbkę, dociskając lekko do momentu zniknięcia prążków interferencyjnych i uzyskania jednolitej barwy płaszczyzny zetknięcia pryzmatu i próbki. Otrzymaną ostrą krawędź pola jasnego i ciemnego należy naprowadzić na znaczki pomiarowe i odczytać kąt obrotu lunety i'_λ .

2.3. Pomiar współczynnika załamania metodą spektrometryczną

2.3.1. Metoda pomiaru

Rys. 3

Metoda pomiaru współczynnika załamania polega na wyznaczeniu kąta wyjściowego promienia γ — wg rys. 3 i obliczeniu współczynnika załamania wg wzoru

$$n_\lambda = \sqrt{N_\lambda^2 - \sin^2 \gamma} / \sqrt{N_\lambda^2 - \sin^2 \gamma} \quad (3)$$

2.3.2. Aparatura pomiarowa i wyposażenie

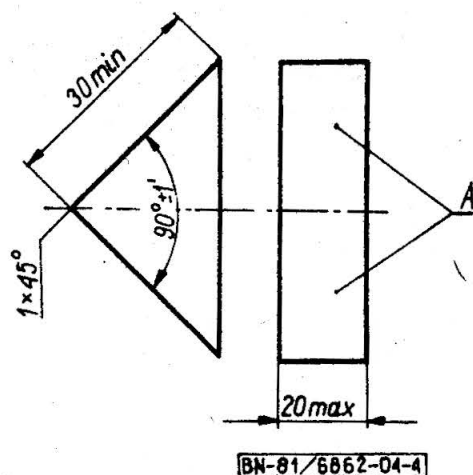
a) Refraktometr zaopatrzony w pryzmat refraktometryczny o kształcie wg rys. 3, o kącie łamiącym 90° i odpowiednim współczynniku załamania, zapewniający pomiar kąta odchylenia promienia z niedokładnością do $\pm 5''$. Współczynnik załamania pryzmatu refraktometrycznego dla poszczególnych linii widmowych powinien być określony z niedokładnością do $\pm 1 \cdot 10^{-5}$.

b) Lampa spektralna — zależnie od wymaganej linii widmowej — wg BN-76/6862-06.

c) Ciecz immersyjna powinna być tak dobrana, aby różnica współczynników załamania cieczy i badanej próbki nie była większa niż 0,02.

2.3.3. Przygotowanie próbek do badania

2.3.3.1. Kształt i wymiary próbki — wg rys. 4.

Rys. 4

2.3.3.2. Jakość powierzchni próbki. Powierzchnie *A* powinny być polerowane; dopuszcza się powierzchnie szlifowane — mat-po proszku F800. Jakości pozostałych powierzchni nie normalizuje się.

2.3.3.3. Wady wewnętrzne próbki — wg 2.2.3.3.

2.3.3.4. Oznakowanie próbek — wg 2.2.3.4.

2.3.4. Wykonanie pomiaru. Oś lunetki należy ustawić prostopadle do wyjściowej ścianki pryzmatu. Źródło światła należy ustawić tak, aby otrzymać ostro odwzorowaną szczelinę wyjściową kolimatora. Nanieść kroplę cieczy immersyjnej na powierzchnie pryzmatu refraktometrycznego i umieścić w nim badaną próbkę tak, aby ciecz tworzyła jednolitą warstwę

między powierzchnią próbki i pryzmatem refraktometrycznym. Lunetę należy ustawić w takie położenie, aby szczelina kolimatora powtórnie znalazła się w znaczkach pomiarowych lunety. Odczytać kąt γ .

2.4. Obliczenie dyspersji częściowej, dyspersji średniej i współczynnika dyspersji. Wykorzystując wartości współczynników załamania dla odpowiednich długości fali należy obliczać:

a) dyspersję częściową — wg BN-76/6862-06,

b) dyspersję średnią i współczynnik dyspersji — wg PN-78/N-02303.

2.5. Protokół badań — wg BN-76/6862-06.

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Centralne Laboratorium Optyki

2. Istotne zmiany w stosunku do BN-65/6862-04

a) wprowadzono metodę spektrometryczną,

b) zastrzono wymagania dotyczące próbek,

c) wprowadzono korektę współczynnika załamania w zależności od temperatury pomieszczenia w czasie pomiaru.

3. Normy związane

PN-78/N-02303 Optyka geometryczna. Nazwy, określenia i oznaczenia pojęć podstawowych

BN-77/5510-06 Sprawdzanie powierzchni optycznych sprawdzianami interferencyjnymi. Interpretacja rodzajów prążków interferencyjnych

BN-76/6862-06 Szkło optyczne. Szkło optyczne bezbarwne

4. Normy zagraniczne

CSRS ČSN 710128 Optické sklo. Merení indexu lomu pulfrichovým refraktometrem

ZSRR ГОСТ 3516-74 Стекло оптическое. Метод измерения показателей преломления и дисперсии на рефрактометре

5. Ciecze immersyjne dla zakresu współczynnika załamania n_d od 1,3 do 1,8 w temperaturze 20 °C — wg tablicy.

Ciecz immersyjna	n_d
woda	1,333
gliceryna	1,475
nafta	1,44
α -bromonaftalen	1,66
jodonaftalen	1,77
stężony roztwór jodku potasowo-rtęciowego nasycony	1,73
siarką roztwór jodku metylenu	1,78
Wymieszanie obu składników wody z gliceryną i nafty z α -bromonaftalenum w odpowiednich proporcjach umożliwia uzyskanie pośrednich wartości współczynnika załamania.	

6. Autorzy projektu normy — mgr Józef Sarzyński, mgr inż. Teresa Sokołowska — Jeleniogórskie Zakłady Optyczne, Jelenia Góra.